

فصلنامه آینده پژوهی شهری
دوره ۳، شماره ۲، تابستان ۱۴۰۲
صص: ۴۸-۲۱

تحلیل ساختاری موانع موثر بر تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: کلان‌شهر تهران)

شبناز خمجانی، دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
دکتر رحیم سرور، استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
دکتر طوبی امیرعسدی، دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
دکتر آزاده اربابی سبزواری، دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۲/۰۵

چکیده

امروزه رویکردهای گوناگونی در عرصه مدیریت شهری مطرح شده است که حکمروایی خوب شهری، از مطرح‌ترین آنهاست. حکمروایی جایگزینی برای روش‌های سنتی مدیریت و حکمرانی به‌شمار می‌آید. در این راستا مقاله حاضر کوشیده است با روش تحلیل ساختاری، موانع موثر بر تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران را بازشناسی و خوشه‌بندی کند. داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی با روش پیمایشی بر پایه تکنیک دلفی تهیه شده است. جامعه آماری ۲۰ نفر از خبرگان شهری بر اساس نمونه‌گیری هدفمند بود. ۵۰ عامل در ۸ بعد شفاف‌سازی، پاسخگویی، مشارکت مردمی، اثربخشی، اجماع‌گرایی، قانونمندی، مسئولیت‌پذیری و عدالت با روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری در نرم‌افزار MICMAC پردازش شده است. نتایج پژوهش از تحلیل اثرات متقابل، بیانگر پراکنندگی موانع در وضعیتی پیچیده و بینابین اثرگذاری و اثرپذیری است؛ نظام خوشه‌بندی موانع حاکی از تمرکز موانع تاثیرگذار و دوگانه (موانع ریسک و هدف) است. عوامل پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری، پایین بودن میزان صداقت مسئولان، عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری، فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری، عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری، بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری، ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام، چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری، عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط، مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری، عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری، برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری، ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری، فقدان یا ضعف نظارت همگانی و نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره شهر بیشترین تاثیرگذاری مستقیم را در عدم تحقق‌پذیری حکمروایی خوب در کلان‌شهر تهران را دارند.

واژگان کلیدی: حکمروایی، حکمروایی خوب شهری، توسعه پایدار شهری، تحلیل ساختاری، کلان‌شهر تهران.

DOI: 10.30495/uf.2023.1981017.1103

Email: sarvarh83@gmail.com

۱ - نویسنده مسئول: رحیم سرور

مقدمه

اداره امور مربوط به شهرها چه را می توان قرین با زمان ایجاد و پیدایش آن ها دانست (آرجنتو، ۲۰۲۰: ۲۰۵). شواهد تاریخی نیز نشان می دهد که همزمان با شکل گیری و پیدایش شهرها، نحوه اداره آن ها مورد توجه حکومت و شهروندان بوده است. این شواهد را می توان از تمدن های کهن بین النهرین، یونان، ایران و سند (موهنجودارو) تا شهرهای امروزی جست و جو کرد. همچنین، ساختار و محتوای نظام اداره شهرها متناسب با تمدن ها و جوامع در گذر زمان، تحت تأثیر شرایط پیرامونی و درونی شهرها از یکدیگر متمایز بوده اند (جلیلی و عبدالمی ثابت، ۱۳۹۷: ۹). در این زمینه، الگوهای جدید زندگی در جامعه، نیازمند فرایندهای نوآورانه و خلاقیت در مدیریت شهری است (دی گویمارائس و همکاران، ۲۰۲۰: ۴).

در فضای انقلاب دیجیتال و فناوری اطلاعات و شبکه های اجتماعی انتظارات مردمی از مدیریت شهری به شدت بالا رفته و به دلیل عدم توجه کافی به نظرات و توانمندی ها و میل به مشارکت مردم و متخصصان و بخش های خصوصی و مردمی در تصمیم گیری و اجرا در فضای مدیریت شهر و همچنین عدم توجه کافی به اقشار آسیب پذیر جامعه مانند حاشیه نشین ها، زنان، معلولان و ...، نارضایتی عمومی از مجموعه مدیریت شهری نیز بالا رفته است (خلیل آبادی و همکاران، ۱۳۹۷: ۹۴). در سیستم مدیریت شهری نوین برای رفع این مشکلات و چالش ها در زندگی شهری، رویکردهایی ارائه شده است. رویکردی که در دهه های اخیر به مدل تحلیلی غالب در مدیریت شهری تبدیل شده، رویکرد حکمروایی خوب شهری بوده است (میجر آلبرت و بولیوار مانوئل، ۲۰۱۶: ۳۹۳). بنابراین در حال حاضر رویکردی که به عنوان اثربخش ترین، کم هزینه ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت شهری معرفی می شود حکمروایی خوب شهری می باشد (کازمیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۶). حکمروایی اصول فعلی دولت از بالا به پایین حکمروانی جهانی را به چالش می کشد و بر نقش محلی متمرکز می شود تا حاکمیت شهری را در برابر نیازهای مردم پاسخگوتر کند (کوروستلوا و فلوک هارت، ۲۰۲۰: ۱۵۳). تحقق این راهبرد مستلزم مشارکت همه ذی نفعان و ذی نفوذان در اداره امور شهر است. فرایندهای برنامه ریزی که مدیران شهر در چارچوب حکمروایی هدایت می کنند، سازوکارهای شیافیت و پاسخگویی را تضمین می کند. با این حال این امر در صورتی محقق می شود که مسئولین و شهروندان بتوانند از این سازوکارها به شکلی نتیجه بخش و موثر استفاده کنند (مارکوس و کرینگز، ۲۰۲۰: ۱۱۵۶). به عبارت دیگر این رویکرد مشخص می کند تصمیمات سازمان ها و تعاملات شهروندان چگونه باشد تا منافع بیشتری به شهر و ساکنان برسد. حکمروایی خوب غالباً مشتمل بر سازوکارها و فرایندهای است که از طریق آن مردم و تشکل ها، منافعشان، علادلانۀ تامین می گردد (شماعی و یوسفی بابادی، ۱۳۹۷: ۶۴).

1 - Argento

2 - De Guimaraes

3 - Meijer Albert & Bolívar Manuel

4 - Korosteleva and Flock hart

5 - Markus and Krings

در این بین، با نگاهی به تجربیات جهانی در برابر مشکلات مدیریت شهری، مهمترین نکته‌ای که به چشم می‌خورد تفاوت عمده نحوه مدیریت شهرهای برتر و موفق جهان با شهرهای داخل کشور است. آنچه در مدیریت شهرهای ایران به چشم می‌خورد نحوه مدیریت مبتنی بر روش‌های قدیمی و ناکارآمد و سنتی و در بسیاری از موارد سلیقه‌ای مدیران شهری است. شهر تهران عینیت و تبلور این واقعیت است. تهران مجموعه مغشوشی از ساختمان‌ها و عناصر مختلفی است که به دور از هرگونه معیار و ضوابط معماری و برنامه‌ریزی شهری توسعه یافته و تابع جمعیت درون خود گسترش یافته است. این کثرت و قابلیت ارتجاعی آن از چهار طرف روز به روز بر مسائل حاد آن می‌افزاید. بایست و باید به طور جدی و فراگیر با این پدیده غیر قابل مهار مقابله نمود و نقاط ضعفش را برطرف ساخت. علی‌رغم آنکه بیش از ۱۰۰ سال از برخورداری شهر تهران از نظام مدیریت شهری به سبک مدرن می‌گذرد، اما به دلیل غلبه رویکرد تمرکزطلبانه دولت در اداره شهرها، شهرداری‌ها و شوراها همچنان از جهت وظیفه تصمیم‌گیری و سیاستگذاری شهری از استقلال چندانی برخوردار نیستند؛ به تبع آن سیاست‌گذاری شهری و خصوصاً کلانشهر تهران دستخوش تفرق‌های متعدد سیاستی شده است (سرور و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۸). از این رو ضرورت وجود حکمروایی خوب شهری در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه مدیران و سیاست‌گذاران شهری قرار گرفته است. از این رو ضرورت کاربرد حکمروایی خوب شهری در سال‌های اخیر بسیار مورد توجه مدیران و سیاست‌گذاران شهری قرار گرفته است. افزون بر این، در همسویی با چنین ضرورتی، این مقاله به شناسایی موانع موثر بر وضعیت آینده تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلانشهر تهران با روش تحلیل ساختاری می‌پردازد. این هدف با طرح و تبیین دو پرسش اصلی ردیابی و مطالعه علمی شده است؛ ۱- موانع موثر بر تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلانشهر تهران کدامند؟ ۲- وضعیت خوشه‌بندی موانع موثر بر تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در تهران چگونه است؟

پیشینه پژوهش

کاظمیان و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی به بررسی مدل متناسب حکمروایی خوب شهری برای کلانشهر مشهد و تحلیل یکپارچه وضعیت فعلی پرداخته‌اند. براساس یافته‌های این پژوهش وضعیت فعلی مشهد بر مبنای این مدل در مؤلفه‌ها، ابعاد و معیارها حکمروایی خوب شهری در وضعیت مناسب قرار ندارد.

نصرتی و شکور (۱۴۰۱)، در پژوهشی به سنجش حکمروایی خوب شهری با در نظر گرفتن شرایط موقعیتی و عدالت فضایی شهر شیراز پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش بر اساس شاخص‌های مورد بررسی نشان داد مناطق ۱، ۲، ۴، ۶ و ۱۰ شهر شیراز در وضعیت مطلوب قرار دارد و در مقابل مناطق ۳، ۵، ۷، ۸ و ۹ در وضعیت نامطلوب قرار دارد و نیازمند راهکارهای اجرایی در جهت بهبود حکمروایی خوب شهری و توزیع عادلانه خدمات در راستای ارتقا عدالت فضایی و اجتماعی است.

حسین پور و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی به شناسایی و بررسی بازیگران تاثیرگذار و اصلی در حکمروایی

خوب شهر ارومیه پرداخته‌اند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین میزان رقابت‌پذیری مربوط به شبکه‌های اجتماعی با میزان ۱/۸۳ می‌باشد. توسعه راه‌ها، مسکن و ساماندهی مدیریت شهری به میزان ۱۲ اتفاق بر هدف مشخص گردیده است.

غلامی نورآباد و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی الگوی حکمروایی هوشمند با رویکرد مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری شهر تهران تبیین کرده‌اند. براساس نتایج بدست آمده مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها قادر است که ۳۸/۶ درصد از واریانس متغیر وابسته یعنی حکمروایی هوشمند شهری را تبیین نماید.

پاپوویچ^۱ (۲۰۰۸)، در پژوهشی با عنوان بررسی حکمروایی خوب و سیاست کاهش فقر در کشور اوکراین از سه شاخص عمده حکمروایی یعنی: مشارکت، پاسخگویی و شفافیت استفاده کرده است. نتایج تحقیق آن‌ها نشان داد که تکامل حکمروایی خوب و بهره‌بردن از شاخص حکمروایی، در کاهش فقر روستایی در اوکراین موثر بوده بسیار مناسب‌تر از شرایط کنونی آن کشور در کاهش فقر می‌باشد.

هیل ای^۲ (۲۰۱۵)، در پژوهشی با عنوان نظریه برنامه‌ریزی شهری خوب و حکمروایی آن، به نظریه‌های مرتبط با شهرها، حکمروایی، مداخلات برنامه‌ریزی و ایده‌های در حال تغییر در رابطه با شهر خوب، عوامل به وجود آوردن حکمروایی خوب، نظریه حکمروایی در بهبود مدیریت و همچنین کیفیت مکان اشاره کرده و شاخص‌های حکمروایی خوب شهری را در اداره شهرها موثر برشمرده است.

میر^۳ و همکارانش (۲۰۱۹)، در پژوهشی به بررسی حکمرانی خوب شهری و تاب‌آوری شهر: رویکردی برای توسعه پایدار کشورهای آفریقایی پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیدند که کشورهای آفریقایی هر چند موفقیت‌های خاصی در این زمینه تجربه کرده‌اند، اما باز هم چالش‌های متعددی برای تحقق حکمرانی شهری «خوب» و «پایدار» دارند.

مبانی نظری پژوهش

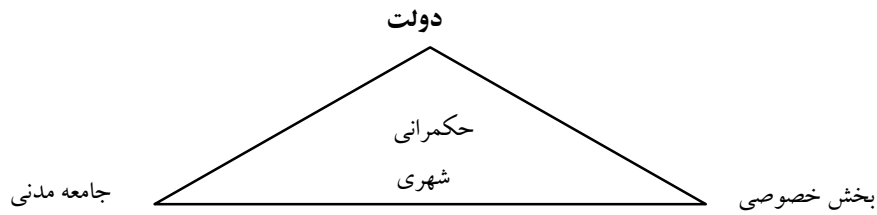
گفتمان جهانی در مورد مدیریت شهری، حکمرانی و انعطاف‌پذیری اغلب با جستجو برای اصول جهانی حکمروایی خوب شهری مشخص می‌شود. بنابراین حکمروایی شهری بر خلاف مدیریت شهری، هم‌فرآیندی مدیریتی و کاملاً سیاسی است که به اتخاذ و حفظ زیربنایها و خدمات شهری می‌پردازد و هم‌فرآیندی است که بر اساس کنش متقابل میان سازمان‌ها و نهادهای رسمی اداره شهر از یک طرف و سازمانهای غیردولتی و تشکلهای جامعه مدنی از طرف دیگر شکل می‌گیرد (میر و اوریاکمب^۴ ۲۰۱۹: ۵۵).

1- Popovych

2- Healey

3- Meyer

4- Meyer & Auriacmbe

شکل (۱) مثلث حکمروایی خوب شهری منبع: موحد و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۵۳

از دیدگاه توسعه پایدار، حکمروایی شهری بر نقش مشارکت‌های محلی در تقویت برنامه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسای در اجتماعات شهری متمرکز شده است (میر و اوریاکمب، ۲۰۱۹: ۵۵). حکمروایی خوب شهری را می‌توان یک پیش‌نیاز اساسی برای توسعه پایدار شهری در نظر گرفت (راوو، ۲۰۰۵)؛ چرا که در کشورهای مختلف با منابع طبیعی و ساختار اجتماعی مشابه و یکسان، با تفاوت در شیوه‌های مدیریت و اجرا نشان داده شده است که بهبود سطح شهری زندگی و رفاه جامعه نیز به صورت متفاوتی ارتقاء یا کاهش یافته است (دانر، ۲۰۰۳: ۵). در مقام تعریف، حکمروایی شهری نوعی فرایند و ارتباط میان حکومت شهری و شهروندان است که هم حکومت شهری و هم جامعه مدنی را در بر می‌گیرد و بر حقانیت و تقویت عرصه عمومی تأکید دارد. بنا بر نظر اکثر صاحب‌نظران حکمروایی شهری یعنی اثرگذاری همه ارکان تأثیرگذار شهری بر مدیریت شهر، با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، نه اینکه عرصه‌های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط عرصه حکومتی اختیار دار آن دو باشد (نادری چگنی، ۱۳۹۳: ۲۳). در یک تعریف دیگر، حکمروایی شهری به روش، شیوه یا نظام اداره‌ای اشاره دارد که مرز بین سازمان‌ها و بخش‌های عمومی و خصوصی را نفوذپذیر کرده است. ماهیت حکمروایی شهری در ارتباط متقابل و کنش و واکنش بین درون نیروهای حکومتی و غیر حکومتی است (منوچهری، ۱۴۰۱: ۱۸۸). حکمروایی شهری، طبق تعریف UN-HABITAT عبارت است از مجموع روش‌های برنامه‌ریزی و مدیریت عمومی شهر از سوی افراد، نهادهای عمومی و نهادهای خصوصی و نیز فرایند مستمری است که از آن طریق، منافع متضاد یا متعارض با یکدیگر همراه شده و زمینه همکاری و کنش متقابل فراهم می‌آید. طبق این تعریف حکمروایی شهری، هم نهادهای رسمی و هم اقدامات غیررسمی و سرمایه اجتماعی شهروندان را در بر می‌گیرد (هابیتات، ۲۰۰۶).

حکمروایی خوب شهری آن نظام مطلوبی است که در کنار مدیریت هوشمند به مدیریت ساختاری شهرها نیز تأکید می‌کند و با زیر مولفه‌های تمرکز زدایی، پاسخگویی، شفافیت، مشارکت، عدالت و دربرگیرندگی، اجماع‌گرایی، کارایی و کارآمدی، ضابطه‌مندی مطرح است (کمیسیون اروپا، ۲۰۰۱). هدف حکمروایی خوب مدیریت

- 1 - Meyer & Auriacmbe
- 2 - RAWOO
- 3 - Downer
- 4 - UN-HABITAT
- 5 - European Commission

مطلوب امور شهرها برای توسعه سیاسی، اقتصادی و افزایش بهره‌وری و اثربخشی برنامه‌های توسعه در یک جامعه است (ویرتودوس، ۲۰۱۶). در مبحث حکمروایی شهری مهمترین اصل تاکید شده شناخت شاخص‌ها و اصول مربوط به نحوه پیاده‌سازی آن است. چرا که با این مولفه‌ها و شاخص‌هاست که می‌ادی بنیادی آن و نگرش‌های این رویکرد شناخته می‌شود (علیزاده و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۷). شاخص‌های حکمروایی مانند مفهوم آن، با تعبیرها و تعریف‌های گوناگون از طرف نویسندگان و صاحب‌نظران مختلف همراه بوده است، که مهمترین آن‌ها در برگیرنده موارد زیر می‌باشد: در واقع بهترین و جامع‌ترین سند در این زمینه، در مطالعات و بررسی‌های سازمان ملل به چشم می‌خورد؛ زیرا مفهوم حکمروایی شهری در سال‌های اخیر در کانون توجه این سازمان قرار گرفته است (شنگ، ۲۰۱۰: ۱۳۴). در عین حال سازمان ملل در چارچوب فعالیت‌های خود به منظور استقرار حکمروایی شهری در شهرهای جهان و در قالب برنامه ابتکار عمل حکمروایی شهری در بیانیه‌ای تحت عنوان "منشور حکمروایی شهری" اصول زیر را به عنوان عمده‌ترین و مهمترین معیارها و شاخص‌های حکمروایی خوب برشمرد، که این شاخص‌ها به ترتیب عبارتند از:

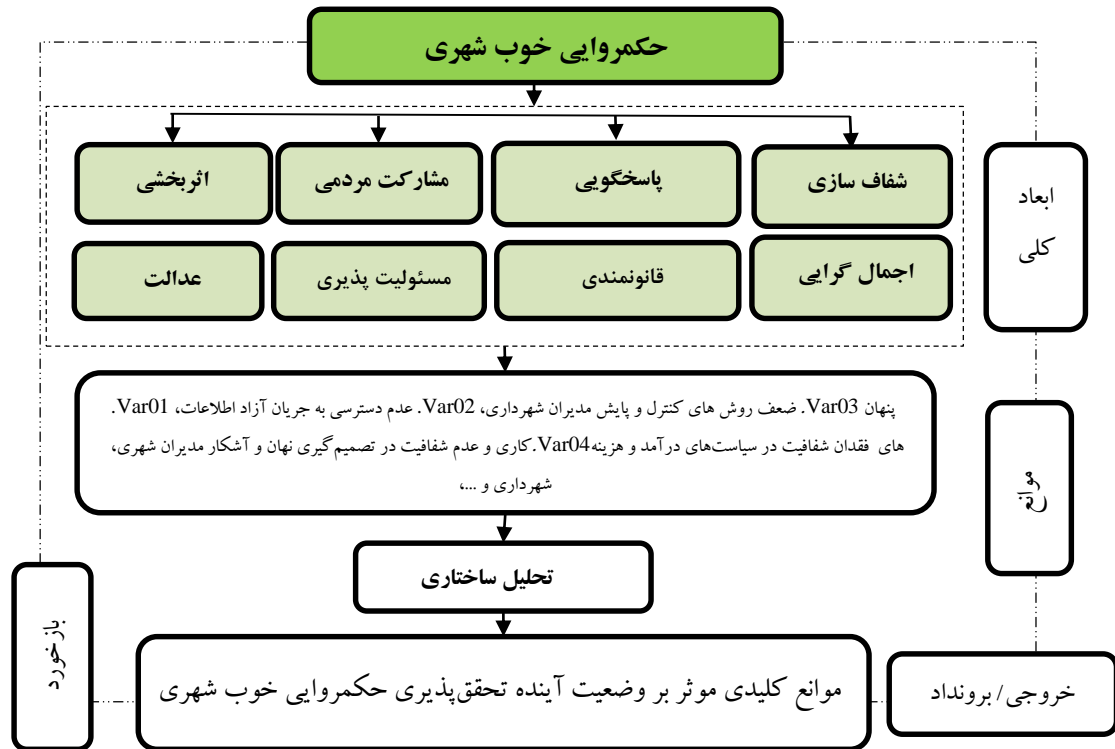
جدول (۱): شاخص‌های حکمروایی خوب شهری از دیدگاه سازمان ملل

شاخص	تعریف و ویژگی‌ها
مشارکت	منظور از مشارکت، قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهم شدن شهروندان در قدرت است. براساس این اصل، همه شهروندان مستقیماً در فرایند تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی شرکت داشته باشند.
شفافیت	نقطه مقابل پنهان‌کاری در تصمیم‌گیری است. بیانگر ایجاد اعتماد متقابل بین عامه مردم و حکومت می‌باشد که تا از این طریق علاوه بر تامین اطلاعات و همچنین دسترسی آسان به آن داشته باشند.
قانون‌مداری	قوانینی است که برای همه سودمند و ضروری می‌باشد و بدون استثناء گذاشتن میان هر یک از شهروندان، ضمن توجه به حقوق پایه انسانی و ملاحظه ارزش‌های متداول جامعه.
مسئولیت و پاسخگو بودن	این امر زمانی مشروعیت پیدا می‌کند که صاحبان قدرت در مقابل عموم مردم پاسخگو باشند و همچنین ارتباط نزدیکی با اصل قانون‌مداری دارد.
عدالت و انصاف	منظور از عدالت، ایجاد فرصت‌های مناسب برای همه‌ی شهروندان در زمینه‌ی ارتقای وضعیت رفاهی خود، تلاش در جهت تخصیص عادلانه منابع و مشارکت اقشار محروم در اعلام نظر و تصمیم‌گیری است.
مسئولیت‌پذیری	این امر بر افزایش حساسیت مدیران حکومتی نسبت به خواسته‌های عمومی دلالت دارد.
چشم‌انداز	توسعه مناطق بر پایه چشم‌انداز با مشارکت شهروندان در تمامی فرایندهای توسعه جهت فراهم آوردن حس مالکیت بین آن‌ها برای پیشرفت مناطق‌شان.
کارآیی و اثربخشی	این معیار بر استفاده مناسب از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است.
تخصص‌گرایی	در این اصل، با افزایش ظرفیت و شرایط اخلاقی مدیران حکومتی باعث خواهد شده که تا آن‌ها صلاحیت و توان تأمین آسان و سریع خدمات ضروری را داشته باشد
نظارت	سازمان باید از کنترل تغییرات محیطی مطلع بوده و هماهنگی‌های لازم را با آن به عمل آورد

منبع: هیتات، ۲۰۰۶ و یوان‌دی‌پی، ۲۰۰۰

1- Virtudes
2- sheng

با توجه به ۱۰ شاخص‌های یاد شده، می‌توان گفت که حکمرانی خوب، ویژگی برجسته حکومت‌های دموکراتیک است که بدون دموکراسی، حکمرانی خوب تحقق نمی‌یابد. بنابراین، امروزه شاخص‌های نرم (Soft Indicators) مانند پاسخگویی، کارآمدی، مسئولیت‌پذیری برای به دست آوردن رضایت عمومی، کیفیت زندگی، کسب اطلاعات در ارتباط با حکمرانی خوب مورد تاکید است. با وجود این، حکمرانی خوب منجر به افزایش اعتماد شهروندان به دولت و رضایت عمومی می‌شود (بوکارت و دیوال، ۲۰۰۳: ۳۲۹). با مطالعه و شناخت ادبیات پژوهش در زمینه حکمروایی خوب شهری، سعی شد در این مقاله چارچوب جامعی برای بررسی موانع آن تدوین گردد که دامنه ابعاد و موانع آن گسترده باشد (نمودار شماره ۱).

نمودار (۱): چهارچوب مفهومی برای بررسی موانع تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری

مبانی نظری پژوهش

کوشش در راستای شناخت درست روابط و مناسبات روستا و شهر جلوه‌ای از دستیابی به تحول و توسعه محسوب می‌شود. عملکرد اجتماعی - اقتصادی سکونتگاه‌های روستایی و شهری در قالب روابط و مناسبات در چارچوب تئوری "سرمایه‌داری بهره‌بری" بیانگر شکل‌گیری نابرابری‌های موجود بین سکونتگاه‌های مختلف است (صفرخانی و همکاران، ۱۴۰۰).

از طرفی شهر را می‌توان مقوله‌ای فلسفی-علمی دانست، چون ابعاد ذهنی - هویتی شهر در فراسوی معیارهای مرسوم قرار گرفته و در محدوده‌ی ارزش‌های پویای فرهنگی - هنری مقام می‌گیرد. از طرفی شهر مقوله‌ای است

علمی، چون ابعاد عینی و کالبدی آن در همه‌ی زمینه‌های اجتماعی-اقتصادی، کالبدی-فضایی و ... با ضوابط و معیارهای علمی قابل ارزش گذاری می‌باشد. شهر در عین حال پدیده‌ای مکانی-زمانی نیز هست، زیرا که در نقطه‌ای خاص ایجاد شده، در فضا تکامل یافته و با گذشت زمان، رشد می‌یابد (حبیبی، ۱۳۹۷).

مکان یک نقطه مشخص در روی زمین می‌باشد که ممکن است شامل یک فروشگاه، مؤسسه، گذرگاه یا در مقیاس وسیع‌تر یک مجتمع کشاورزی، روستا، شهرک، شهر و ... باشد (حافظ‌نیا، ۱۳۹۵) و پیوندهای روستایی-شهری پدیده‌ی حاصل از تعامل دو سویه‌ی سکونتگاه‌های روستایی و کانون‌های شهری در عرصه‌ی منطقه‌ای است که به سبب جریان‌های مختلف از جمله جریان افراد، کالاها، اطلاعات و مانند آنها پدید می‌آید (سعیدی، ۱۳۹۲). خزش یکی از ویژگی‌های شناخته شده در بیشتر سکونتگاه‌های روستایی است که موجب تخریب اراضی طبیعی و کشاورزی و در نتیجه تغییر کاربری اراضی می‌شود. یافته‌ها نشان می‌دهد که شکل‌گیری خزش روستایی چمستان تحت تاثیر شرایط توپوگرافی و اقلیمی متنوع، کاهش درآمد خانوارهای روستایی از محل کشاورزی، افزایش جمعیت و بورس بازی زمین پس از تغییر کاربری، افزایش و رشد جمعیت روستایی و مهاجرت معکوس از شهرها به روستاها، ضعف در کنترل و نظارت بر ساخت و سازها و سیاست‌های حمایتی ضعیف از کشاورزان بوده است (استعلاجی، ۱۳۹۱).

روش پژوهش

این مقاله از نظر روش انجام تحقیق، مقاله‌ای توصیفی-تحلیلی است که به دلیل کاربردپذیری یافته‌ها در هدف جنبه کاربردی دارد. داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی به روش پیمایشی تهیه شده است. در تهیه موانع اولیه پژوهش از روش مطالعات اسنادی و داده‌های تجربی روش پیمایشی بر اساس دلفی استفاده شده است. انتخاب تیم دلفی، با روش نمونه‌گیری گلوله برفی بوده است. با استفاده از روش دلفی تعداد ۵۰ مانع اولیه در ۸ بعد شفاف‌سازی، پاسخگویی، مشارکت مردمی، اثربخشی، اجماع‌گرایی، قانونمندی، مسئولیت‌پذیری و عدالت احصاء و شناسایی شده است (جدول ۲).

جدول (۲): موانع مورد مطالعه

موانع	بعد
Var01. عدم دسترسی به جریان آزاد اطلاعات. Var02. ضعف روش‌های کنترل و پایش مدیران شهرداری. Var03. پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری. Var04. فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری. Var05. عدم انتشار و اطلاع-رسانی در خصوص برگزاری جلسات مهم به شهروندان. Var06. عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری. Var07. انحصار طلبی	شفاف سازی
Var08. عدم ارتباط مسئولان شهری و شهروندان. Var09. شفافیت کم در پاسخگویی مسئولان شهری به شهروندان در خصوص تصمیمات ماخوذه. Var10. بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری. Var11. پایین بودن صداقت در پاسخگویی به مسائل توسط مسئولان شهرداری.	پاسخگویی

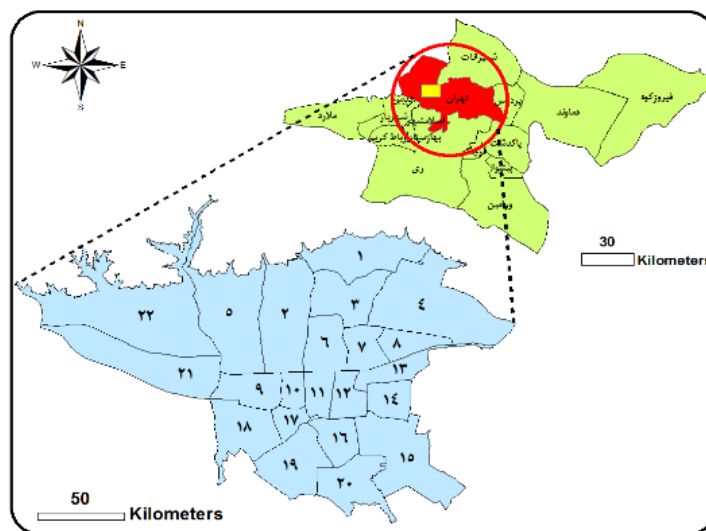
<p>Var12. عدم پاسخگویی به آلودگی زیست محیطی و ترافیک توسط مسئولان شهرداری. Var13. ضعف در عمل کردن به وعده‌ها توسط مسئولان شهرداری. Var14. فقدان یا ضعف نظارت همگانی. Var15. عدم دسترسی رسانه‌ها به اطلاعات معتبر. Var16. پایین بودن میزان صداقت مسئولان</p>	
<p>Var17. عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری. Var18. ناکارآمدی شهرداری در تقویت مشارکت نهادهای مدنی. Var19. نادیده انگاری نظرات آراء شهروندان و آراء نهادهای مدنی در مدیریت شهری. Var20. ضعف احزاب و رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد. Var21. اعتقاد و اعتماد بیش از حد به سیستم. Var22. ساختار متمرکز تصمیم‌گیری. Var23. همسو نبودن اهداف فردی با سازمانی. Var24. عدم اعتماد بین مدیر و کارکنان و ارباب رجوع. Var25. تخصص پایین و عدم بهره‌گیری از هر تخصص در پست مناسب</p>	<p>مشارکت مردمی</p>
<p>Var26. فقدان نقش اثرگذار شهرداری در بهبود اقدامات و فعالیت‌های خود. Var27. ناکارآمدی سازوکارهای مدیریت شهری در کاهش هزینه‌های شهروندان. Var28. عدم تناسب اختیارات و مسئولیت‌های شهرداری. Var29. کم توانی شهرداری در انجام اقدامات بر اساس دانش روز. Var30. استفاده ناصحیح شهرداری از منابع جهت بهبود زندگی شهروندان. Var31. ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام</p>	<p>اثر بخشی</p>
<p>Var32. نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلانشهر تهران. Var33. عدم وجود ارتباط مناسب نهادهای محلی (شهرداری و شوراهای) با سطوح منطقه‌ای و ملی تصمیم‌گیری. Var34. فقدان رابطه و تعامل بین سه نهاد شهرداری، بخش خصوصی و جامعه مدنی. Var35. وجود تفرق عملکردی بین نهادهای مدیریت شهری. Var36. چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری</p>	<p>اجماع گرایی</p>
<p>Var37. عدم آگاهی بخش عمومی از قدرت و جایگاه قانونی خود در مدیریت شهری. Var38. عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط. Var39. پایبندی کم به قانون در فعالیت‌های اقتصادی و تجارت شهرداری. Var40. میزان استفاده مسئولان شهرداری از اختیارات خود به نفع نزدیکان و بستگان. Var41. میزان کاغذ بازی و تشریفات اداری بعد از روی کار آمدن شورای شهر و شهرداری. Var42. پیچیدگی ساز و کارهای قانونی- نهادی برای مشارکت و همکاری بخش خصوصی. Var43. عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری</p>	<p>قانونمندی</p>
<p>Var44. عدم مسئولیت‌پذیری در برابر وظایف محوله در شهرداری. Var45. کم رنگی مسئولیت-پذیری در جهت رونق فعالیت‌های تجاری و زیست محیطی، نوآورانه در شهرداری. Var46. کم رنگی مسئولیت‌پذیری در جهت رونق و حمایت از انجمن‌ها و NGO ها در میان مسئولان شهرداری. Var47. مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری</p>	<p>مسئولیت پذیری</p>
<p>Var48. عدم رعایت اصل توازن و تعامل (ابعاد اکولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی و ...) در تصمیمات مازوده شهرداری. Var49. عدم توازن در ایجاد فرصت‌ها و تخصیص بهینه منابع و امکانات در شهرداری. Var50. برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری</p>	<p>عدالت</p>

منبع: مطالعات کتابخانه‌ای نگارندگان، ۱۴۰۱

در این پژوهش، معیارهای انتخاب خبرگان شامل تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در

پژوهش و دسترسی به آنان است و در تعیین تعداد خبرگان، کسب اطمینان از جامعیت دیدگاه‌ها ملاک بوده است. تعداد خبرگان شرکت کننده در دلفی عموماً بین ۱۴ تا ۲۰ نفر تعیین شده و با توجه به معیارهای فوق، تعداد ۲۰ نفر از خبرگان و متخصصان مراکز دانشگاهی و پژوهشی، برای شرکت در پژوهش انتخاب شده است. در پردازش اطلاعات از روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری در نرم‌افزار MICMAC استفاده شده است.

کلان‌شهر تهران با ۸۰۰ متر اختلاف ارتفاع از شمال به جنوب و ۷۱۶ کیلومتر مربع مساحت در دامنه‌های جنوبی البرز مرکزی، بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ نزدیک به ۸/۷ میلیون نفر جمعیت دارد که در پهنه مناطق ۲۲ گانه با اختلاف توزیعی و تراکمی نسبتاً زیاد استقرار یافته است (شکل ۲). این محدوده شامل ۲۲ منطقه شهرداری است که در مجموع ۴/۷ درصد مساحت کل شهر - منطقه را به خود اختصاص می‌دهد. در سال ۱۳۹۵ حدود ۶۳/۶ درصد از جمعیت شهری استان تهران در شهر تهران و مابقی در ۴۴ شهر دیگر استان ساکنند. رشد جمعیت شهر تهران ۴/۱ درصد است که در مقایسه با دهه قبل اندکی افزایش یافته است (مرکز آمارن ایران، ۱۳۹۵). در حال حاضر این محدوده متشکل از ۱۶ شهرستان و بیش از ۳۰ بخش (قلمروهای حکومتی) و نیز بیش از ۴۵ محدوده شهرداری (قلمرو مدیریتی) است. در این ارتباط بررسی ساختار مدیریت منطقه کلان‌شهر تهران نشان می‌دهد که طی این مدت همچنان بر تعداد تقسیمات اداری و سیاسی استان تهران افزوده شده است (سرور و همکاران، ۱۳۹۶: ۴۵).

شکل (۲): موقعیت جغرافیایی کلانشهر تهران در استان منبع: ترسیم نگارنده، ۱۴۰۱

یافته های پژوهش

تحلیل کلی محیط سیستم جدول (۳)، برآیند اثرات متقابل ۵۰ مانع موثر بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهر در تهران کلانشهر تهران را بر اساس تشکیل ماتریس ۵۰×۵۰ در هشت بُعد اصلی حکمروایی خوب شهری نشان می‌دهد. نتایج این جدول بیانگر تعداد تکرار ۲ بار و درجه پرشدگی ۹۷/۶۸ درصد است که نشان می‌دهد موانع انتخاب شده تأثیر زیادی بر هم داشته است. از مجموع ۲۴۴۲ رابطه قابل ارزیابی در ماتریس، ۵۸ رابطه عدد

صفر است؛ این مقدار بدان معناست که عوامل مانع بر همدیگر تأثیر نداشته و یا از همدیگر متأثر نشده است. ۴۳۲ رابطه با مقدار یک دارای تأثیر ضعیف نسبت به هم و ۱۰۵۸ رابطه با عدد ۲ دارای روابط اثرگذاری نسبتاً قوی است. بعلاوه، ۹۵۲ رابطه عدد ۳ دارد و این به معنای آن است که روابط موانع کلیدی بسیار زیاد بوده و از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری زیادی برخوردارند.

جدول (۳): تحلیل اولیه داده‌های ماتریس و اثرات متقابل موانع توسعه

شاخص	اندازه ماتریس	تعداد تکرار	تعداد صفر	تعداد یک	تعداد دو	تعداد سه	مجموع	درجه پرشدگی
مقدار	۵۰	۲	۵۸	۴۳۲	۱۰۵۸	۹۵۲	۲۴۴۲	۹۷/۶۸ درصد

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

ماتریس این پژوهش بر اساس موانع آماری با ۲ بار چرخش از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار است که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن دارد (جدول ۴).

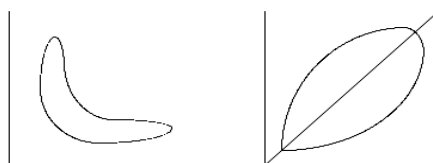
جدول (۴): درجه مطلوبیت و بهینه‌شدگی ماتریس

چرخش	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
۱	۹۸٪	۹۸٪
۲	۱۰۰٪	۱۰۰٪

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

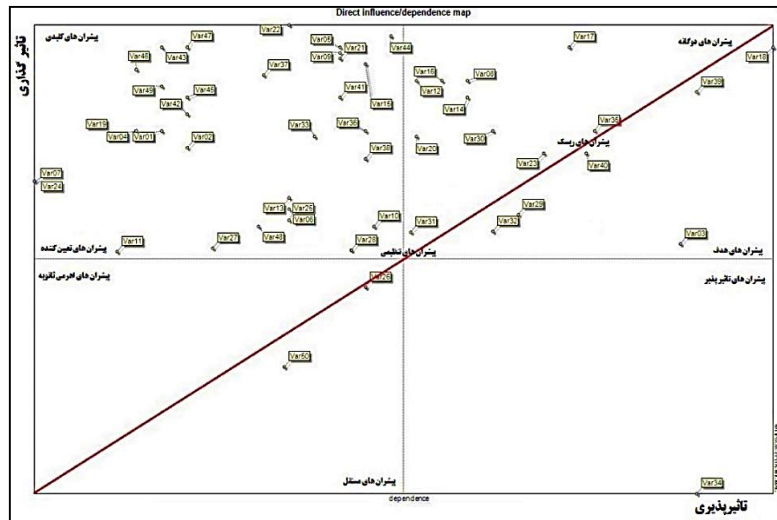
ارزیابی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری موانع تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری

الگوی توزیع موانع تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در تهران بر روی صفحه پراکنندگی حاکی از میزان پایداری یا ناپایداری سیستم است. در روش تحلیل اثرات متقابل ساختاری با نرم افزار MIC MAC در مجموع دو مدل عمومی پراکنندگی وجود دارد که به سیستم‌های پایدار و ناپایدار معروف است. در مدل سیستم پایدار پراکنندگی متغیرها به صورت L است؛ در این مدل برخی متغیرها دارای اثرگذاری بالا و برخی دارای اثرپذیری بالا است. اما در سیستم‌های ناپایدار وضعیت پیچیده‌تر است؛ در این سیستم نیروهای توسعه پیرامون محور قطری صفحه پراکنده است و در بیشتر مواقع حالت بینابین از اثرگذاری و اثرپذیری دارد که شناسایی موانع کلیدی را دشوار می‌سازد (شکل‌های ۳ و ۴).

شکل (۳): سیستم ناپایدار شکل (۴): سیستم پایدار

شکل ۵ الگوی پراکندگی موانع تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان شهر تهران را نشان می دهد. این الگوی پراکندگی به طور کلی بیانگر وضعیت یک سیستم ناپایدار است. موانع توسعه به جزء چند مانع که دارای اثر گذاری بالا در سیستم است عموماً با وضعیت تقریباً مشابهی در اطراف محور قطری استقرار یافته اند (شکل ۵).

شکل (۵): پراکندگی موانع تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری تهران در پلان تأثیر گذاری و تأثیر پذیری

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

جدول (۵): میزان تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم موانع بر یکدیگر

ردیف	مانع	اثرات مستقیم	مانع	تأثیر پذیری مستقیم	مانع	اثرات غیر مستقیم	مانع	تأثیر پذیری غیر مستقیم
1	Var03	230	Var07	259	Var07	256	Var07	256
2	Var16	229	Var03	229	Var03	229	Var03	229
3	Var07	227	Var16	229	Var16	227	Var16	227
4	Var04	225	Var04	225	Var04	224	Var04	224
5	Var43	218	Var43	218	Var43	218	Var43	218
6	Var10	217	Var10	216	Var47	216	Var47	216
7	Var31	216	Var31	216	Var10	216	Var10	216
8	Var36	216	Var36	216	Var36	216	Var36	216
9	Var38	216	Var38	216	Var38	216	Var38	216
10	Var47	216	Var47	216	Var50	215	Var50	215
11	Var17	214	Var17	214	Var31	214	Var31	214
12	Var50	214	Var50	214	Var17	214	Var17	214
13	Var13	214	Var13	209	Var40	209	Var40	209
14	Var14	214	Var14	209	Var14	208	Var14	208
15	Var32	213	Var32	209	Var13	208	Var13	208
16	Var40	209	Var40	209	Var46	208	Var46	208
17	Var46	209	Var46	209	Var32	208	Var32	208
18	Var09	207	Var09	207	Var09	206	Var09	206
19	Var01	205	Var01	205	Var23	204	Var23	204

ردیف	موانع	اثرات مستقیم	موانع	تاثیر پذیری مستقیم	موانع	اثرات غیر مستقیم	موانع	تاثیر پذیری غیر مستقیم
20	Var23	205	Var23	205	Var30	204	Var30	204
21	Var30	205	Var30	205	Var01	204	Var01	204
22	Var08	203	Var08	203	Var08	202	Var08	202
23	Var11	201	Var11	201	Var11	201	Var11	201
24	Var34	201	Var34	201	Var34	201	Var34	201
25	Var02	199	Var02	199	Var02	201	Var02	201
26	Var27	199	Var27	199	Var39	201	Var39	201
27	Var35	199	Var35	199	Var35	200	Var35	200
28	Var39	199	Var39	199	Var05	199	Var05	199
29	Var05	198	Var05	198	Var33	198	Var33	198
30	Var33	198	Var33	198	Var27	198	Var27	198
31	Var19	196	Var19	196	Var19	197	Var19	197
32	Var22	196	Var22	196	Var06	196	Var06	196
33	Var26	196	Var26	196	Var22	195	Var22	195
34	Var06	194	Var06	194	Var26	195	Var26	195
35	Var21	194	Var21	194	Var21	192	Var21	192
36	Var42	192	Var42	192	Var42	192	Var42	192
37	Var18	190	Var18	190	Var18	192	Var18	192
38	Var44	190	Var44	190	Var44	191	Var44	191
39	Var20	186	Var20	186	Var20	187	Var20	187
40	Var25	186	Var25	186	Var25	186	Var25	186
41	Var15	185	Var15	185	Var15	184	Var15	184
42	Var37	183	Var37	183	Var37	183	Var37	183
43	Var12	181	Var12	181	Var45	182	Var45	182
44	Var45	181	Var45	181	Var12	181	Var12	181
45	Var29	177	Var29	177	Var29	178	Var29	178
46	Var28	175	Var28	175	Var28	175	Var28	175
47	Var41	173	Var41	173	Var41	174	Var41	174
48	Var24	160	Var24	160	Var24	163	Var24	163
49	Var48	157	Var48	157	Var48	156	Var48	156
50	Var49	153	Var49	153	Var49	153	Var49	153

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

خوشه‌بندی موانع موثر بر وضعیت آینده تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران

موانع تأثیرگذار: این دسته از موانع بیانگر کلیدی‌ترین موانع دارای اهمیت راهبردی در تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری کلان‌شهر تهران است. بیش از نیمی از عوامل در تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران موانع تأثیرگذار هستند که باید در برنامه‌های توسعه شهری مورد توجه قرار گیرند. این موانع شامل عدم دسترسی به جریان آزاد اطلاعات، ضعف روش‌های کنترل و پایش مدیران شهرداری، فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری، عدم انتشار و اطلاع‌رسانی در خصوص برگزاری جلسات مهم به شهروندان، انحصار طلبی، عدم ارتباط مسئولان شهری و شهروندان، شفافیت کم در پاسخگویی مسئولان شهری به

شهروندان در خصوص تصمیمات ماخوذه، بی اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری، پایین بودن میزان صداقت در پاسخگویی به مسائل اقتصادی توسط مسئولان شهرداری، ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری. عدم دسترسی رسانه‌ها به اطلاعات معتبر، نادیده انگاری نظرات آراء شهروندان و آراء نهادهای مدنی در مدیریت شهری، اعتقاد و اعتماد بیش از حد به سیستم، ساختار متمرکز تصمیم‌گیری، عدم اعتماد بین مدیر و کارکنان و ارباب رجوع، تخصص پایین و عدم بهره‌گیری از هر تخصص در پست مناسب، ناکارآمدی سازوکارهای مدیریت شهری در کاهش هزینه‌های شهروندان، عدم تناسب اختیارات و مسئولیت‌های شهرداری، عدم وجود ارتباط مناسب نهادهای محلی (شهرداری و شوراها) با سطوح منطقه‌ای و ملی تصمیم‌گیری، چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری، عدم آگاهی بخش عمومی از قدرت و جایگاه قانونی خود در مدیریت شهری، عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط، میزان کاغذ بازی و تشریفات اداری بعد از روی کار آمدن شورای شهر و شهرداری، پیچیدگی ساز و کارهای قانونی- نهادی برای مشارکت و همکاری بخش خصوصی، عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری، عدم مسئولیت‌پذیری در برابر وظایف محوله در شهرداری، کم‌رنگی مسئولیت‌پذیری در جهت رونق فعالیت‌های تجاری و زیست محیطی، نوآورانه در شهرداری، کم‌رنگی مسئولیت‌پذیری در جهت رونق و حمایت از انجمن‌ها و NGOها در میان مسئولان شهرداری، مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری، عدم رعایت اصل توازن و تعامل (ابعاد اکولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی و ...) در تصمیمات ماخوذه شهرداری و عدم توازن در ایجاد فرصت‌ها و تخصیص بهینه منابع و امکانات در شهرداری است (جدول ۵). موانع فوق‌بیشترین تاثیرگذاری و کمترین تاثیرپذیری دارند و به عنوان بحرانی‌ترین موانع، وضعیت کلان و تغییرات سیستم به عملکرد آن وابسته است. موانع تاثیرگذار ورودی سیستم محسوب می‌شود و توسط سیستم قابل کنترل نیست؛ زیرا خارج از سیستم قرار دارد و به صورت موانع باثبات عمل می‌کند.

موانع دوگانه: این موانع همزمان به صورت تأثیرپذیر و تأثیرگذار عمل می‌کند. در مجموع ۱۶ پیشران در این خوشه قرار گرفته است که هم اثرگذار و هم اثرپذیر است. آن‌ها چنانچه در جدول ۵ ملاحظه می‌شود شامل پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری، عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری، عدم پاسخگویی به آلودگی زیست محیطی و ترافیک توسط مسئولان شهرداری، فقدان یا ضعف نظارت همگانی، پایین بودن میزان صداقت مسئولان، عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری، ناکارآمدی شهرداری در تقویت مشارکت نهادهای مدنی، ضعف احزاب و رسانه‌ها و سازمان‌های مردم نهاد، همسو نبودن اهداف فردی با سازمانی، کم‌توانی شهرداری در انجام اقدامات بر اساس دانش روز، استفاده ناصحیح شهرداری از منابع جهت بهبود زندگی شهروندان، ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام، نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلانشهر تهران، وجود تفرق عملکردی بین نهادهای مدیریت شهری، پایبندی کم به قانون در فعالیت‌های اقتصادی و تجارت شهرداری، میزان استفاده مسئولان شهرداری

از اختیارات خود به نفع نزدیکان و بستگان است. هرگونه تغییر و تحول این موانع می‌تواند پایداری سیستم را تحت‌الشعاع قرار دهد. این نیروها خود به دودسته موانع ریسک و موانع هدف به شرح زیر تقسیم می‌شود:

۱- موانع ریسک: فرم وجود تفرق عملکردی بین نهادهای مدیریت شهری و میزان استفاده مسئولان شهرداری از اختیارات خود به نفع نزدیکان و بستگان، موانع ریسک سیستم هستند. موانع ریسک ظرفیت بسیار بالایی برای تبدیل شدن به بازیگران کلیدی در سیستم دارد. زیرا به علت ماهیت ناپایدار، پتانسیل تبدیل شدن به نقطه انفعال سیستم را دارد.

۲- موانع هدف: صنعت خلاق و سبز تنها پیشران هدف در محیط سیستم است. این پیشران بیش از آنکه تأثیرگذار باشد، تأثیرپذیر است و می‌توان آن را با ضریب قطعیت قابل قبول، به عنوان نتیجه تکامل سیستم شناسایی و معرفی کرد. با دستکاری این پیشران می‌توان به تغییرات و تکامل سیستم در جهت مورد نظر دست یافت. بنابراین، بیش از آنکه نتیجه‌ای از پیش تعیین شده را به تمایش بگذارد، نمایانگر اهداف ممکن در سیستم است.

موانع تأثیرپذیر: پیشران دسترس‌پذیری و ارتباط‌پذیری، با تأثیرگذاری پایین و تأثیرپذیری بسیار بالا پیشران وابسته سیستم است که به تکامل موانع تأثیرگذار و دو وجهی بسیار حساس است. این پیشران خروجی سیستم به شمار می‌رود.

موانع مستقل: دو پیشران فقدان نقش اثرگذار شهرداری در بهبود اقدامات و فعالیت‌های خود و برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری، موانع مستقل و مستثنی سیستم است. این نیروهای پیشران از سایر موانع سیستم تأثیر چندانی نمی‌پذیرد و بر آنها نیز تأثیر کمی دارد و یا بی‌تأثیر است. آنها ارتباط کمی با سیستم دارد، زیرا نه باعث توقف پیشران اصلی و نه باعث تکامل و پیشرفت یک مانع در سیستم می‌شود. ولی با این حال در این دسته نیز باید به دو دسته از پیشرانها توجه نمود:

موانع «اهرمی ثانویه»: این پیشرانها با وجود این که کاملاً مستقل هستند، بیش از آنکه تأثیرپذیر باشند، تأثیرگذارند. آنها در قسمت جنوب غربی نمودار و بالای خط قطری قرار دارند و می‌توانند به عنوان نقاطی جهت سنجش و به‌عنوان معیار، به کار روند. عاملی در این ناحیه قرار نگرفته است.

- **موانع «تنظیم‌کننده»:** این پیشرانها در نزدیکی مرکز ثقل نمودار قرار دارند. آنها می‌توانند به صورت پی‌درپی به‌عنوان «اهرمی ثانویه»، «اهداف ضعیف» و «پیشرانهای ریسک ثانویه» عمل نمایند. عاملی در این ناحیه قرار گرفته است.

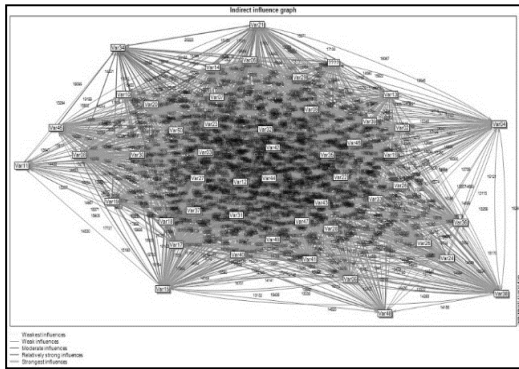
جدول (۶): خوشه‌بندی موانع حکمروایی خوب کلان‌شهر تهران بر اساس تحلیل در نرم افزار میک مک

موانع	خوشه
عدم دسترسی به جریان آزاد اطلاعات، ضعف روش‌های کنترل و پایش مدیران شهرداری، فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری، عدم انتشار و اطلاع‌رسانی در خصوص برگزاری جلسات مهم به شهروندان، انحصار طلبی، عدم ارتباط مسئولان شهری و شهروندان، شفافیت کم در پاسخگویی مسئولان شهری به شهروندان در خصوص تصمیمات مآخوذه، بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری، پایین بودن	

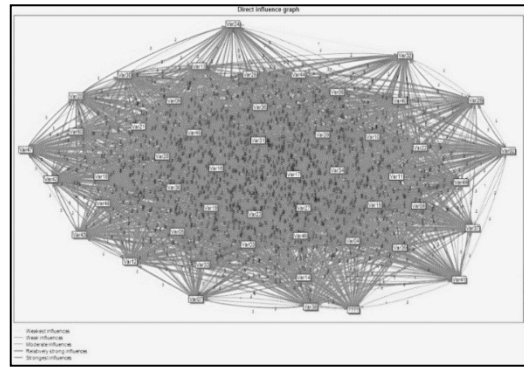
<p>میزان صداقت در پاسخگویی به مسائل اقتصادی توسط مسئولان شهرداری، ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری. عدم دسترسی رسانه‌ها به اطلاعات معتبر، نادیده انگاری نظرات آراء شهروندان و آراء نهادهای مدنی در مدیریت شهری، اعتقاد و اعتماد بیش از حد به سیستم، ساختار متمرکز تصمیم‌گیری، عدم اعتماد بین مدیر و کارکنان و ارباب رجوع، تخصص پایین و عدم بهره‌گیری از هر تخصص در پست مناسب، ناکارآمدی ساز و کارهای مدیریت شهری در کاهش هزینه‌های شهروندان، عدم تناسب اختیارات و مسئولیت‌های شهرداری، عدم وجود ارتباط مناسب نهادهای محلی (شهرداری و شوراهای) با سطوح منطقه‌ای و ملی تصمیم‌گیری، چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری، عدم آگاهی بخش عمومی از قدرت و جایگاه قانونی خود در مدیریت شهری، عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط، میزان کاغذ بازی و تشریفات اداری بعد از روی کار آمدن شورای شهر و شهرداری، پیچیدگی ساز و کارهای قانونی- نهادی برای مشارکت و همکاری بخش خصوصی، عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری، عدم مسئولیت‌پذیری در برابر وظایف محوله در شهرداری، کم‌رنگی مسئولیت‌پذیری در جهت رونق فعالیت‌های تجاری و زیست محیطی، نوآورانه در شهرداری، کم‌رنگی مسئولیت‌پذیری در جهت رونق و حمایت از انجمن‌ها و NGOها در میان مسئولان شهرداری، مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری، عدم رعایت اصل توازن و تعامل (ابعاد اکولوژیکی، اجتماعی و اقتصادی و ...) در تصمیمات ماخوذه شهرداری و عدم توازن در ایجاد فرصت‌ها و تخصیص بهینه منابع و امکانات در شهرداری</p>	<p>تأثیرگذار</p>
<p>پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری، عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری، عدم پاسخگویی به آلودگی زیست محیطی و ترافیک توسط مسئولان شهرداری، فقدان یا ضعف نظارت همگانی، پایین بودن میزان صداقت مسئولان، عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری، ناکارآمدی شهرداری در تقویت مشارکت نهادهای مدنی، ضعف احزاب و رسانه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد، همسو نبودن اهداف فردی با سازمانی، کم‌توانی شهرداری در انجام اقدامات بر اساس دانش روز، استفاده ناصحیح شهرداری از منابع جهت بهبود زندگی شهروندان، ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام، نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلانشهر تهران، وجود تفرق عملکردی بین نهادهای مدیریت شهری، پایبندی کم به قانون در فعالیت‌های اقتصادی و تجارت شهرداری، استفاده مسئولان شهرداری از اختیارات خود به نفع نزدیکان و بستگان</p>	<p>دوگانه</p>
<p>-----</p>	<p>تنظیمی</p>
<p>فقدان رابطه و تعامل بین سه نهاد شهرداری، بخش خصوصی و جامعه مدنی</p>	<p>تأثیرپذیر</p>
<p>فقدان نقش اثرگذار شهرداری در بهبود اقدامات و فعالیت‌های خود و برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری</p>	<p>مستقل</p>
<p>-----</p>	<p>هدف</p>
<p>وجود تفرق عملکردی بین نهادهای مدیریت شهری و میزان استفاده مسئولان شهرداری از اختیارات خود به نفع نزدیکان و بستگان</p>	<p>ریسک</p>

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل‌های ۶ و ۷ نمایش گرافیکی موانع حکمروایی خوب شهری را نشان می‌دهد. در این شکل‌ها تأثیرات مستقیم و غیر مستقیم موانع بر سایر موانع سیستم مشخص شده است. چگونگی تأثیرگذاری موانع به صورت ضعیف‌ترین تأثیر، تأثیرات ضعیف، تأثیرات میانه، تأثیرات قوی و قوی‌ترین تأثیرات است.

شکل (۷): روابط غیر مستقیم بین موانع
(از بسیار ضعیف تا بسیار قوی)؛
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

شکل (۶): روابط مستقیم بین موانع
(از بسیار ضعیف تا بسیار قوی)
منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

موانع کلیدی موثر بر وضعیت آینده تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران

از میان ۵۰ مانع، ۱۵ عامل موثر بر وضعیت آینده حکمروایی خوب شهری کلان‌شهر تهران اثر کلیدی دارد. پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری، پایین بودن میزان صداقت مسئولان، عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری، فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری، عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری، بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری، ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام، چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری، عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط، مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری، عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری، برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری، ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری، فقدان یا ضعف نظارت همگانی و نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلان‌شهر تهران موانع کلیدی با تأثیرگذاری بالا در رابطه موضوع مورد مطالعه هستند. این موانع از نظر عملکرد سیستمی نقش تأثیرگذاری بالا و تأثیرپذیری اندک را در محیط سیستم با هدف تحقق پذیری حکمروایی خوب شهری ایفاء می‌کند و در نتیجه مؤثرترین و کلیدی‌ترین موانع محسوب می‌شود (جدول ۷).

جدول (۷): موانع کلیدی موثر بر آینده تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران

رتبه	امتیاز نهایی			بعد	موانع	علامت اختصاری
	تأثیر گذاری غیر مستقیم	تأثیر گذاری مستقیم	تأثیر گذاری غیر مستقیم			
۲۲۹	۲۲۹	۲۲۹	۲۳۰	شفاف سازی	پنهان کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری	Var03
۲۲۷	۲۲۷	۲۲۹	۲۲۹	پاسخگویی	پایین بودن میزان صداقت مسئولان	Var16
۲۵۶	۲۵۶	۲۵۹	۲۲۷	شفاف سازی	عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری	Var07
۲۲۴	۲۲۴	۲۲۵	۲۲۵	شفاف سازی	فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری	Var04
۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	۲۱۸	قانونمندی	عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری	Var43
۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۷	پاسخگویی	بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری	Var10
۲۱۴	۲۱۴	۲۱۶	۲۱۶	اثر بخشی	ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام	Var31
۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	اجماع‌گرایی	چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری	Var36
۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	قانونمندی	عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط	Var38
۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	۲۱۶	مسئولیت‌پذیری	مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری	Var47
۲۱۴	۲۱۴	۲۱۴	۲۱۴	مشارکت مردمی	عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری	Var17
۲۱۵	۲۱۵	۲۱۴	۲۱۴	عدالت	برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری	Var50
۲۰۸	۲۰۸	۲۰۹	۲۱۴	پاسخگویی	ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری	Var13
۲۰۸	۲۰۸	۲۰۹	۲۱۴	پاسخگویی	فقدان یا ضعف نظارت همگانی	Var14
۲۰۸	۲۰۸	۲۰۹	۲۱۳	اجماع‌گرایی	نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلانشهر تهران	Var32

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۱

نتیجه‌گیری

تهران نقش انکارناپذیر در توسعه و مدیریت اقتصادی و اجتماعی کشور دارد. بعلاوه، تهران در تامین امنیت ملی کشور در حال و آینده، نقش اصلی بر عهده دارد. نظام برنامه‌ریزی توسعه به ویژه برنامه آمایش با رویکرد ملی و شهری، به موازات یکپارچه‌نگری به توسعه سرزمین و تاکید به رهیافت‌های پایین به بالای توسعه، ناچار از اتخاذ رویکرد مدیریتی از جمله حکمروایی خوب شهری است که کارآمدی و بالندگی توسعه کلان‌شهرها به طور اعم و کلان‌شهر ملی، تهران را به طور اخص برنامه‌ریزی و مدیریت کند. این مقاله عوامل و موانع موثر بر وضعیت آینده تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلانشهر تهران شناسایی و خوشه‌بندی کرده است. کاربست این موانع به عنوان بستر ساز و راهنمای مدیریت شهری کلان‌شهر تهران در آینده بسیار اهمیت دارد. نتایج مقاله نشان می‌دهد الگوی کلی پراکندگی موانع مورد مطالعه از نظر تحلیل اثرات متقابل، در مجموع بیانگر وضعیت یک سیستم محیطی ناپایدار است که در آن موانع توسعه از نظر اثرگذاری و اثرپذیری، حالت پیچیده و بینابین دارد. وضعیت خوشه‌بندی موانع گویای تمرکز خوشه‌ای در موانع تاثیرگذار و دوگانه است. از میان ۵۰ مانع اولیه مورد مطالعه، ۱۵ مانع، کلیدی‌ترین موانع در این رابطه هستند. این مانع‌ها عبارتند از پنهان‌کاری و عدم شفافیت در تصمیم‌گیری نهان و آشکار مدیران شهری، پایین بودن میزان صداقت مسئولان، عدم آگاهی شهروندان در خصوص برنامه‌ها و تصمیمات شهرداری، فقدان شفافیت در سیاست‌های درآمد و هزینه‌های شهرداری، عدم انسجام و ضعف نظم حقوقی در قوانین و مقررات مربوط به کنترل و هدایت توسعه شهری، بی‌اعتمادی و ابهام در پاسخگویی مسئولان شهری، ضعف عملکرد شهرداری در فرایند برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اقدام، چندپارچگی در مدیریت و تصمیم‌گیری در درون شهرداری، عدم اجرای ضوابط و مقررات نظارتی کنترل از سوی مراجع ذیربط، مقاومت در اعتراف به خطا و اشتباه مدیریتی در میان مسئولان شهری، عدم مشارکت مستمر شهرداری در رفع مشکلات شهری، برخورد نابرابر با فعالیت‌های غیرقانونی در شهرداری، ضعف در عمل کردن به وعده‌های داده شده توسط مسئولان شهرداری، فقدان یا ضعف نظارت همگانی و نگرش بخشی و فقدان نگرش سیستمی به اداره کلان‌شهر تهران.

با توجه به یافته‌های به دست آمده موانع موثر بر وضعیت تحقق‌پذیری حکمروایی خوب شهری در کلان‌شهر تهران در همه ابعاد حکمروایی خوب شهری پراکنده است. بیشترین تعداد موانع کلیدی به ترتیب در بعدهای پاسخگویی و شفاف‌سازی قرار دارد. نتایج این مقاله در محورهای موضوعی متعددی با سایر پژوهش‌ها همسویی و انطباق دارد. با پژوهش‌های موحد و همکاران (۱۳۹۴)، توکلی و مومنی (۱۳۹۵) و گلچینی و همکاران (۱۴۰۰)، در رابطه با تاثیرگذاری بالا ابعاد قانون‌مداری، پاسخگویی، مسئولیت‌پذیری و مشارکت همسو می‌باشد.

با توجه به نتایج به دست آمده تصمیم‌گیری‌های مربوط به شهر و محیط زیست، نیاز به مشارکت فعال و اثربخش مردم و نهادها و سازمان‌های مردمی می‌باشد. به عبارت روشن‌تر، مشارکت شهروندان در فرایند تصمیم‌گیری

سرنوشت شهرشان و ایجاد شفافیت در ساختار مدیریت شهری در جهت اعتمادسازی و کاهش سطح فساد اداری یکی از الزامات مدیریت شهری در کلان‌شهر تهران است. مشارکت، فی‌نفسه هم توانمندساز است، چراکه به تبع آن مسئولیتی در شهروندان به وجود می‌آید که می‌تواند به تفویض اختیارات و در نهایت به توانمندی آن‌ها ختم شود. در این بین، برای تحقق حکمروایی خوب شهری، باید اطلاعات و مستندات مربوط به تصمیمات و عملکرد شهرداری و موضوعات شهری برای همه مردم در دسترس باشد. بنابراین شفافیت به‌عنوان یک پیش‌نیاز استراتژیک برای تشویق مشارکت‌های مردمی و ارتقای سطح حکمروایی مطلوب شهری در شهر تهران لازم و ضروری است، از سوی دیگر، ایجاد فرهنگ شفافیت در فعالیت‌های مدیران و مسئولان شهری، عنصری کلیدی در مبارزه با فساد نیز به‌شمار می‌رود که از اهمیت فوق‌العاده‌ای در دستیابی به حکمروایی شهری برخوردار است. شاخص عدالت و برابری هم به‌عنوان یکی از شاخص‌های مهم حکمروایی مطلوب شهری تهران مطرح بوده و تأکید بر این است که در حکمروایی مطلوب شهری، همه گروه‌ها و افراد جامعه شهری، به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر، زنان و فقیرای شهری و... باید فرصت مناسب و برابر در زمینه ارتقاء وضعیت رفاهی‌شان، تلاش در جهت تخصیص عادلانه منابع و امکانات شهری و مشارکت تمام مردم شهر، در اعلام نظر و تصمیم‌گیری، را در اختیار داشته باشند. برای تحقق حکمروایی خوب شهری ایجاد پایگاه داده‌ای مربوط به مشکلات شهری به منظور برنامه‌ریزی و اجرای بهتر و اثربخش‌تر تدابیری در جهت بهبود شرایط موجود در شهر و تامین منابع مالی کافی برای پیاده‌سازی طرح‌ها و برنامه‌ها ضروری است.

منابع پژوهش

- ۱) اجزا شکوهی، محمد، مومنی، میترا (۱۳۹۲)، بررسی میزان آگاهی شهروندان از خدمات رسانی شهرداری و تاثیر آن بر مشارکت در محله هاشمیه‌ی شهر مشهد، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار، تهران.
- ۲) توکلی، هانیه، مومنی، مهدی (۱۳۹۵)، بررسی میزان تحقق پذیري شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با تاکید بر کیفیت زندگی شهری (مطالعه موردی مناطق ۱، ۷ و ۲۲ شهر تهران). مطالعات مدیریت شهری، دوره ۸، شماره ۲۶، صص ۱۸-۲۰.
- ۳) جلیلی، سید مصطفی، عبدالهی ثابت، محمدمهدی (۱۳۹۷)، تبیین الگوهای غالب مدیریت شهری، دانش شهر، شماره ۵۰۴.
- ۴) حسین پور، مهدی، کلانتری، محسن، پیری، عیسی (۱۴۰۱)، شناسایی و تحلیل بازیگران اصلی و تأثیرگذار در حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر ارومیه). مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، دوره ۳، شماره ۱، صص ۲۷-۴۳.

- ۵) خلیل آبادی، حسن، شاهمرادی قهه، سودابه، خانی زاده (۱۳۹۷)، تأثیر عملکرد مدیریت شهری بر ارتقای کیفیت زندگی شهروندان (نمونه موردی: شهر جدید بهارستان)، فصلنامه انسان و محیط زیست، دوره ۱۶، شماره ۲، صص ۹۳-۱۰۹.
- ۶) رهنما، محمدرحیم، اسدی، روح‌الله (۱۳۹۳)، تعیین وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مشهد، مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۱۶۲-۱۴۳.
- ۷) رهنما، محمدرحیم، اسدی، روح‌اله (۱۳۹۳). تعیین وضعیت شاخص‌های حکمروایی خوب شهری در شهر مشهد، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، دوره ۵، شماره ۲۰، صص ۱۶۵-۱۴۳.
- ۸) سرور، رحیم، آشتیانی، مجید رضا، اکبری، مجید. (۱۳۹۶)، واکاوی عوامل موثر بر تحقق پذیری مدیریت یکپارچه شهری؛ مطالعه موردی: کلانشهر تهران. جغرافیا (فصلنامه علمی انجمن جغرافیایی ایران)، دوره ۱۵، شماره ۵۲، صص ۳۷-۵۲.
- ۹) شکوهی، محمداجزا، مؤمنی، میترا (۱۳۹۲)، بررسی میزان آگاهی شهروندان از خدمات‌رسانی شهرداری و تأثیر آن بر مشارکت در محله هاشمیه شهر مشهد، اولین همایش ملی جغرافیا، شهرسازی و توسعه پایدار تهران.
- ۱۰) شماعی، علی، یوسفی بابادی سعید (۱۳۹۷)، تحلیل نقش حکمروایی خوب شهری بر درآمدهای پایدار گردشگری (مورد مطالعه: شهر مسجدسلیمان). فصلنامه اقتصاد و مدیریت شهری، دوره ۶، شماره ۲۴، صص ۷۹-۶۳.
- ۱۱) شماعی، علی، علی اصغر آدینه‌وند و مریم حاجی‌زاده (۱۳۹۱)، ارزیابی عملکرد شهرداری‌ها براساس حکمروایی خوب شهری (مطالعه موردی: شهر یاسوج)، فصلنامه مدیریت شهری، دوره ۴، شماره ۳، صص ۲۰-۱.
- ۱۲) علیزاده، هادی، نعمتی، مرتضی، رضایی جعفری، کامران (۱۳۹۳)، تحلیلی بر معیارهای حکمروانی خوب شهری با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی قازی، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، دوره ۶، شماره ۲۴، صص ۱۲۸-۱۰۵.
- ۱۳) غلامی نورآباد، هادی، میره‌ای محمد، جاوید علیرضا (۱۴۰۱)، تبیین الگوی حکمروایی هوشمند با رویکرد مشارکت مردمی در تصمیم‌گیری شهری (نمونه موردی: شهر تهران). برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۱۶، شماره ۱، صص ۱۳۹-۱۱۹.
- ۱۴) کاظمیان، غلامرضا، براری، احسان، شریف زاده، فتاح، قربانی زاده، وجه‌الله (۱۴۰۰)، مدل متناسب حکمروایی خوب شهری برای کلانشهرهای کشور و تحلیل یکپارچه وضعیت فعلی (مورد مطالعه: مشهد)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۱۲، شماره ۴۴، صص ۷۴-۵۵.
- ۱۵) گلچینی، سحر، مرادی؛ اسکندر، خضرنژاد، پخشان (۱۴۰۰)، بررسی رویکرد حکمروایی خوب شهری در چارچوب نظام مدیریت شهری موردشناسی شهر سنندج. آمایش محیط، دوره ۱۴، شماره ۵۲، صص ۴۵-۶۴.
- ۱۶) مرکز آمار ایران (۱۳۹۰)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- ۱۷) مرکز آمار ایران (۱۳۹۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن.

۱۸) موحد، علی، قاسمی کفرودی سجاد، کمان رودی موسی، ساسان پور فرزانه (۱۳۹۴)، بررسی توسعه محله‌های شهری با تاکید بر الگوی حکمروایی خوب شهری مورد مطالعه (منطقه ۱۹ شهرداری تهران). برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره ۱۹، شماره ۱، صص ۱۸۰-۱۴۷

۱۹) موحد، علی، موسی کمان‌رودی، فرزانه ساسان‌پور و سجاد قاسمی کفرودی (۱۳۹۳)، بررسی حکمروایی خوب شهری در محله‌های شهری» مورد مطالعه منطقه ۱۹ شهرداری تهران، فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی شهری، سال دوم، شماره هفتم، صص ۱۷۶-۱۴۷.

۲۰) نصرتی، بهنوش، شکور، علی (۱۴۰۱)، تحلیلی بر شاخص‌های حکمروایی خوب شهری با رویکرد عدالت فضائی در مناطق شهرداری شیراز. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، دوره ۱۳، شماره ۴۸، صص ۲۲۱-۲۳۴.

- 1) Argento Daniela, Grossi Giuseppe, Jääskeläinen Aki, Servalli Stefania, Suomala Petri (2020), Governmentality and performance for the smart city. Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol 33, PP 204-232.
- 2) Bhaduri, S., (2020), Unit-2 Urban Management and Management of Urban Services. New Delhi: Indira Gandhi National Open University.
- 3) Boucaret, Greert & De walle, Stermvan (2003), "Comparing Measures of Citizen Trust & Good Governance", International Review of Administrative Sciences, Vol 69.
- 4) De Guimarães, J. C. F., Severo, E. A., Júnior, L. A. F., Da Costa, W. P. L. B., and Salmoria, F. T., (2020), Governance and Quality of Life in Smart Cities: Towards Sustainable Development Goals. Journal of Cleaner Production, Vol 253, pp 1-33.
- 5) Downer, A., (2000), Good Governance (Guiding principles for Implementation), Australia, Canberra Mailing Center, pp 4- 12
- 6) European Commission (2001), European Governance: A White Paper. Brussels: Commission of the European Communities.
- 7) Korosteleva, E. A. and Flockhart, T., (2020), Resilience in EU and International Institutions: Redefining Local Ownership in a New Global Governance Agenda. Contemporary Security Policy, Vol 41, No 2, pp 153-175.
- 8) Lyall, C. and Tait, J., (2019), Beyond the Limits to Governance: New Rules of Engagement for the Tentative Governance of the Life Sciences. Research Policy, Vol 48, No 5, pp 1128- 1137.
- 9) Meijer Albert J., Bolívar Manuel P., (2016), Governing the smart city: A review of the literature on smart urban governance. International Review of Administrative Sciences, Vol 82, pp 392-408.
- 10) Meyer, N. and Auriacombe, C., (2019), Good Urban Governance and City Resilience: An Afrocentric Approach to Sustainable Development. Sustainability, Vol 11, No 19, pp 55-14.
- 11) Meyer, N.; Auriacombe, C., (2019), Good Urban Governance and City Resilience: An Afrocentric Approach to Sustainable Development. Sustainability 2019, 11, 5514. <https://doi.org/10.3390/su11195514>
- 12) Popovych, O., (2008), Good Governance and Policy Addressing Poverty Alleviation in Ukraine for the requirement to obtain the Degree of Masters of Science, University of Twente.

- 13) RAWOO (Netherlands Development Assistance Research Council) (2005), The urban challenge: A question of knowledge. Rethinking the role of knowledge in poverty alleviation, RAWOO Publication No 28, The Hague
- 14) Shelton Taylor, Zook Matthew, Wiig Alan (2014), The 'actually existing smart city'. Cambridge Journal of Regions Economy and Society, Vol 8, pp 13–25.
- 15) Sheng, Y. K., (2010), Good Governance in Southeast Asia, Environment and Urbanization ASIA, Vol 1, No 2, pp 131–147.
- 16) UN- HABITAT (2003), The Global Campaign on urban governance. www.unhabitat.org.
- 17) UNDP (2000), Characteristics of Good Governanace. United Nation Developmet Program.
- 18) UN-HABITAT (2006), The Urban Governance Index, A Tool of The Quality of Urban,
- 19) Virtudes, A., (2016), Good Governance Principles in Spatial Planning at Local Scale. Procedia engineering, 161, 1710-1714.
- 20) World bank (1992), Governance and Development Report, Washington. DC
- 21) World Bank, (2011), World Development Report.

Journal of Urban Futurology
Volume 2, Number 2, Summer 2023
PP: 48-71

**Structural Analysis of Obstacles Affecting the Realization of Good
Urban Governance
(Case Study: Tehran Metropolis)**

Shabnaz Khomejani, Ph.D student of Geography and Urban Planning, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Rahim Sarvar¹, Professor of Geography and Urban Planning, Research Sciences Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Toba Amirazodi, Associate Professor of Geography and Urban Planning, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Azadeh Arbabi Sabzvvari, Associate Professor of Geography and Urban Planning, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 25 February 2023

Accepted: 25 April 2023

Abstract

Today, various approaches have been proposed in the field of urban management, of which good urban governance is one of the most prominent. Governance is an alternative to traditional management and governance methods. In this regard, the present article has tried to identify and cluster the obstacles affecting the realization of good urban governance in Tehran metropolis with the method of structural analysis. Theoretical data was prepared by document method and experimental data by survey method based on Delphi technique. The statistical population was 20 urban experts based on purposeful sampling. 50 factors in 8 dimensions of transparency, accountability, public participation, effectiveness, consensualism, legality, responsibility and justice have been processed by structural interaction analysis method in MICMAC software. The results of the research from the analysis of mutual effects indicate the dispersion of barriers in a complex and intermediate situation of effectiveness and effectiveness; The obstacle clustering system indicates the concentration of effective and dual obstacles (risk and goal obstacles). The factors of concealment and lack of transparency in the hidden and open decision-making of city managers, the low level of honesty of the officials, the lack of awareness of the citizens about the plans and decisions of the municipality, the lack of transparency in the policies of the municipality's income and expenses, the lack of coherence and Weakness of the legal order in the laws and regulations related to the control and guidance of urban development, lack of trust and ambiguity in the accountability of city officials, weakness of the municipality's performance in the process of planning, decision-making and action, fragmentation in management and decision-making within the municipality, non-implementation Regulatory rules and regulations, control by the relevant authorities, resistance to admit mistakes and management mistakes among city officials, lack of continuous participation of the municipality in solving urban problems, unequal treatment of illegal activities in the municipality, weakness in fulfilling promises. Given by the municipal officials, the lack or weakness of public supervision and sectoral approach and the lack of systemic approach to the city administration have the most direct impact on the non-realization of good governance in the metropolis of Tehran.

Key Words: Governance, Good Urban Governance, Sustainable Urban Development, Structural Analysis, Tehran Metropolis.

DOI: [10.30495/uf.2023.1981017.1103](https://doi.org/10.30495/uf.2023.1981017.1103)

¹ - Corresponding author: sarvarh83@gmail.com